

РОЗКРИТТЯ ХУДОЖНЬОГО ЗАДУМУ МУЗИЧНОГО ТВОРУ У ТВОРЧОМУ СОЮЗІ СОЛІСТА І КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА

Тітова Олена Романівна,
Концертмейстер
Житомирський державний
університет ім. Івана Франка
м. Житомир, Україна
tit_or@ukr.net

Черній Віктор Вікторович
Концертмейстер
Житомирський державний
університет ім. Івана Франка
м. Житомир, Україна
victorchernij20@gmail.com

Вступ. Важливою складовою професійної майстерності будь-якого концертмейстера є вміння взаємодіяти з вокалістом. Спільне виконання відрізняється тим, що як загальний план, так і всі деталі інтерпретації твору – це плід роздумів і творчої фантазії не однієї людини, а обох партнерів по виконанню – вокаліста й концертмейстера, і реалізуються вони їх спільними зусиллями. Процес дозрівання художнього задуму й процес його перетворення в конкретних звукових образах у партнерів по виконанню можливий при спільній роботі.

Мета роботи – дослідити творчий союз вокаліста і концертмейстера по розкриттю ними музично-художнього задуму твору.

Матеріали та методи. Матеріалом для дослідження стали праці вітчизняних музичних педагогів, статті у фахових наукових виданнях, інформаційні бази мереж Інтернет. Методологія дослідження включала пошуковий, описовий та аналітичний методи.

Результати та обговорення. Концертмейстер – це музикант, який розучує твори разом з вокалістами або інструменталістами і акомпанує їм на концертах. Його завдання досить багатогранні, а до традиційних відносять:

а) читання нот з аркушу, у процесі якого він знайомиться із найбагатшими пластами вокальної та інструментальної літератури;

б) оволодіння грою в ансамблі із солістом й уміння «охопити», відчувати всю музичну тканину твору;

в) виховання виконавських якостей, пов'язаних з виявленням стильової й жанрової своєрідності творів, які він виконує, їх художнього змісту [1, с. 71].

Концертмейстер, граючи на музичному інструменті, не просто стежить за солістом, а й повинен уявляти собі обидві партії в їх досконалій невіддільності одна від одної. Партія соліста протягом усього виконання повинна звучати у свідомості концертмейстера так, нібито він сам її співає, але не вголос, а про себе. Від ступеня злитості внутрішнього уявлення партії соліста та її реального звучання буде залежати якість ансамблю. Ступенем володіння цією здатністю внутрішнього слухання і визначається те, що прийнято називати акомпаніаторською чутливістю. Її добре вловлює досвідчений соліст. Дружнє взаєморозуміння – це запорука успіху в їх спільній роботі. Тому надзвичайно важливим аспектом творчості концертмейстера є робота разом із солістом над музичним твором [5, с. 454].

Процес роботи над партією акомпанементу можна умовно розділити на кілька етапів:

1. Попереднє зорове прочитання нотного тексту.
2. Музично-слухове уявлення.
3. Первісний розбір твору, програвання його повністю.
4. Виявлення стилістичних особливостей твору.
5. Відпрацювання епізодів з різними важкими елементами.
6. Виучування своєї партії й знання партії соліста.
7. Складання виконавського плану.
8. Створення художнього образу музичного твору.
9. Розуміння ідейно-образного змісту твору.
10. Правильне визначення темпу.

11. Знаходження виражальних засобів, створення уявлення про динамічні нюанси.

12. Опрацювання й відшліфовування деталей.

13. Репетиційне виконання твору.

14. Втілення музично-виконавського задуму [2, с. 12].

Так, починати роботу потрібно із програвання твору повністю. Це дозволяє краще зрозуміти характер музики, виявити труднощі й поставити перед собою певні цілі. Учити твір корисно в повільному темпі й краще частинами.

Концертмейстерська діяльність являє собою ту сферу мистецтва, де значною мірою виконавцю необхідно працювати над мелодією в її виразному значенні. Тому важливо виконувати всі вказівки автора щодо динамічних нюансів, темпів й інших позначень. Не слід також забувати про виразне значення цезур, адже дихання співака – це найважливіша складова виконавської майстерності. Дотримання пауз забезпечує солісту вільне й безперешкодне «взяття» дихання, що, своєю чергою, дає відчутний ефект у виконанні. Концертмейстер повинен уважно простежити тональний план твору. При правильній подачі гармонійного пласту музика здобуває іще більш яскравого забарвлення. Важливе значення має наявність у концертмейстера відчуття ритму (для цього корисно повчити партитуру з метрономом).

На заключному етапі роботи велике значення має відбір виражальних засобів і забарвлення звучання. Робота над партією – процес тривалий. Тому так важливо, щоб її основу складали цілеспрямованість і організованість. Найважливіше завдання виконавця – виявлення найістотніших рис художнього образу. Вони повинні бути розкриті особливо рельєфно, опукло і в той же час, природно [2, с. 14].

Робота концертмейстера із солістом над музичним твором – це багатоплановий процес. Щоб втілити у виконанні ідейно-художній задум автора твору, концертмейстеру необхідно провести значну попередню роботу, а саме:

- а) виявити емоційно-значеннєвий зміст твору;
- б) визначити труднощі, які можуть виникнути при його розучуванні;
- в) скласти виконавський план;
- г) підібрати вправи для розспівування партнера на матеріалі твору [3, с. 228].

Розробляючи свій виконавський план, концертмейстер керується авторськими вказівками й побажаннями соліста. Для ефективного виконання цієї роботи варто вміти дохідливо й грамотно викладати свої думки, розуміти музичну форму й мову твору.

Важливою частиною робочого процесу є обґрунтування використання концертмейстерських прийомів. Необхідно зробити акцент на виборі різноманітних жестів, способів акомпаніаторської передачі солістові зв'язку між фразами й частинами, а також на показі головної й другорядної кульмінацій. Процес роботи включає також виявлення найбільш важких місць, використання доцільних прийомів їх подолання [3, с. 229].

Після визначення художнього задуму твору, поетичних і музичних засобів, використаних автором твору, потрібно продумати прийоми, за допомогою яких задум твору можна втілити при виконанні. Поряд із загальновідомими виконавськими прийомами (темп, агогіка, динаміка, фразування й т.д.), потрібно визначити й власне вокальні способи, такі як вібрато, ланцюгове дихання, виразна дикція. Важливо також, щоб при гарному звучанні партії акомпанементу не постраждала ясність передачі поетичного тексту. Для цього рекомендується звертати увагу на гарну дикцію й домагатися чіткої вимови слів [3, с. 229].

Слово в музичному творі не тільки регулює, але іноді й диктує інтонаційні й ритмічні акценти. Тому необхідно регулярно займатися виробленням гарної дикції, що має на увазі чітку, з дотриманням орфоепічних норм, вимову приголосних і голосних звуків, культуру мовлення й дотримання законів і правил логіки мовлення. Поетичний текст призначається для дорослої

аудиторії, впливає на саму природу музичного твору й має величезне значення в процесі створення художнього образу твору [4, с. 91].

Невід'ємною якістю концертмейстера є емоційна чуйність, тому що йому доводиться постійно зіштовхуватися з різними артистичними індивідуальностями, і потрібно, щоб кожному з них було зручно, щоб творчий стан соліста був підтриманий чуйним партнером, який міг би не тільки покійно слідувати за намірами співака, але й вгадувати їх і навіть впливати на них. Від майстерності й натхнення концертмейстера майже завжди залежить творчий стан, настрої, артистичний підйом соліста, точність інтерпретації твору в цілому [1, с. 72].

Недопустимо для концертмейстера наголошувати на своєму трактуванні у тих випадках, коли його особисте сприйняття нотного тексту й образу відрізняється від трактування соліста. У ході спільної роботи на заняттях можна сперечатися, апробувати різні варіанти трактування, але при цьому не сковувати творчу ініціативу соліста. Однак під час виступу на концерті це взагалі неприпустимо [1, с. 72].

Концертмейстер повинен вивчити свою партію з тією же старанністю, з якою він готує сольний репертуар. Тільки тоді, не зв'язаний труднощами й несподіванками, він зможе вільно слідувати за співаком, відчувати його наміри, гнучко й чуйно відгукуватися на всі динамічні й темпові зміни, уважно реагувати на раптові або випадкові відхилення соліста від заздалегідь наміченого плану й зберігати ансамбль. Лише коли піаніст до кінця впевнений у собі, він не стане у звучанні «ховатися» за співаком [серг, с. 454].

Висновки. Мистецтво концертмейстера спрямоване на те, щоб допомогти виконавцеві в образно-емоційній формі виразити своє розуміння музичного твору. Основне завдання концертмейстера – створення цілісного художнього образу. Працюючи із солістом, він повинен мобілізувати свої вміння й навички на розкриття авторського задуму, зуміти знайти виразні виконавські засоби, створити індивідуальну виконавську концепцію трактування твору, встановити контакт із вокалістом або інструменталістом.

Концертмейстер повинен мати різнобічні знання, адже лише на їх основі виникає справжній процес художньої творчості. Спілкування з різними видами мистецтва допомагає у розвитку уяви, асоціативного мислення концертмейстера, а це, своєю чергою, веде до глибокого і яскравішого сприйняття й створення музичних образів.

Література

1. Бонь Л.М. Специфіка професійної діяльності концертмейстера. Теорія і практика сучасної науки. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (24-25 лютого 2017 року). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 70-73.
2. Коцюрба Н. Є., Дуда С. Л., Шиманський П. Й. Особливості практичної діяльності концертмейстера. Методичні рекомендації для самостійної та індивідуальної роботи здобувачів освіти освітнього компоненту «Спеціальний клас (фортепіано)». Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 20 с.
3. Молчанова Т. О. Мистецтво піаніста-концертмейстера у культурно-історичному контексті: історія, теорія, практика: монографія. Львів : Ліга Прес, 2015. 558 с.
4. Ревенчук В.В. Методика формування навичок акомпанування у концертмейстерському класі. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя*. 2011. Вип. 6. С. 89-92.
5. Сергієнко С.М. Концертмейстерська компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва. *Young Scientist*. 2018. №12 (64). С.453-456